

3. *Исаева И. О.* Эстрадное пение. Экспресс-курс развития вокальных способностей / Инга Олеговна Исаева. – М. : АСТ : Астрель, 2007. – 319 с.

4. *Кравченко А.* Секреты бельканто: Книга для начинающих певцов. – М. : АО «Софт-Эрго», 1993. – 160 с.

5. *Малышева Н. М.* О пении [Текст] : из опыта работы с певцами : метод. пособ. / Н. М. Малышева. – М. : Советский композитор, 1988. – 135 с. : нот. ил.

6. *Назаренко И. К.* Искусство пения. Очерки и материалы по истории, теории и практике художественного пения // Хрестоматия. – 3-е изд. – М. : Музыка, 1968. – 622 с.

7. *Прокопенко Н. М.* Тайна вокала Шаляпина [Текст] : вокально-теоретич. исслед. / Н. М. Прокопенко. – К. : ИИЦ Госкомстата Украины, 1999. – 227 с.

Черный Степан Петрович. Вокальная подготовка будущих учителей музыки

В статье раскрываются ключевые позиции методики обучения пению в классе постановки голоса на музыкально-педагогическом факультете колледжа. Обобщены принципы обучения пению, предложенные в практике работы отечественных педагогов, объединено их с наработками коллектива преподавателей Богуславского гуманитарного колледжа. В вокальной

подготовке студентов автор считает целесообразным комплекс упражнений для формирования вокального дыхания, правильной атаки звука, вокализации гласных, которые тренируют голосовой аппарат и совершенствуют голос.

Ключевые слова: будущие учителя музыки, колледж, вокальная подготовка.

Chorny Stepan Petrovich. Vocal training of future teachers of music

The article reveals key positions teaching methods in the classroom setting singing voice for musical-pedagogical faculty of the college. Summarizes the principles of learning to sing, proposed in the practice of local teachers, combined with lessons learned in their collective teachers Bohuslav liberal arts college. In vocal training students the author considers it appropriate set of exercises for the formation of vocal breathing, proper attack sound vocalization vowels that train vocal apparatus and improve voice.

Keywords: future music teachers, college, vocal training...

Стаття надійшла до редакції ?? м?? 2015 року

УДК 378.147.31

Дорош Тетяна Леонідівна, кандидат наук з державного управління, старший викладач Комунального закладу Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, м. Харків

ЛЕКЦІЯ-КОНЦЕРТ «КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ПРОГРАМА З ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТУДІЙ»

Розкрито особливості відкритого позааудиторного заходу зі студентством ВНЗ – лекції-концерту «Культурно-освітня програма з європейських студій». Репрезентований у статті інформаційний матеріал збагатить комплексні знання читачів про європейські надбання, культурні цінності, взаємозв'язки з українським музичним мистецтвом. Рекомендації щодо структури, організації та проведення заходу сприятимуть розширенню уявлень педагогів і студентів про різноманітні форм, що поєднують позааудиторну роботу й концертні виступи.

Ключові слова: лекція-концерт, європейські цінності, традиції, музичне мистецтво.

Для забезпечення якості вищої освіти необхідне налагодження взаємозв'язків і тісна співпраця з освітніми й науковими закладами та установами інших держав, національними та міжнародними інституціями, організаціями, студіями, діяльність яких націлена на реалізацію культурної політики в європейській спільноті. Ознайомлення з матеріалами культурно-освітньої програми з європейських студій сприяє досягненню

необхідної компетентності і педагогів, і студентів щодо вміння логічно мислити, творчо діяти, застосовувати різноманітні педагогічні та організаційні форми, методи, прийоми проведення позааудиторних заходів із концертними виступами. Концертні виступи студентів також приносять задоволення також слухачській аудиторії, відкривають для неї нові горизонти, знайомлять із сучасною

інтерпретацією музичних творів, збагачують художню культуру й музичний світогляд.

Проблема розвитку художньої культури студентів із застосуванням лекційних та практичних заходів висвітлена О. Щолоковою [3], Г. Нейгаузом [1], О. Ростовським [2] та ін. На сучасному етапі лекція-концерт є однією з необхідних форм професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, оскільки дає можливість розширювати світогляд, набувати нові знання, практикуватися у виконавстві музичних творів, проявляти творчі якості. Нині важливо розробляти нові теми, що враховують запити сучасних студентів у зв'язку з євроінтеграційними процесами, інтереси сучасної слухацької аудиторії, яка дедалі більше цікавиться європейськими цінностями. Отже, актуальність обраної проблематики визначила тематику цього дослідження. Тож **метою статті** є представлення етапів організації та структури лекції-концерту для студентів – майбутніх учителів музичного мистецтва, яка сприятиме їх комплексним знанням про Європу, європейські надбання, культурні цінності; виявлятиме взаємозв'язки українського і європейського музичного мистецтва, які є необхідними для існування в європейському співтоваристві. Ця інформація може бути корисною й широкому колу слухачів.

У сучасному житті музично-педагогічних факультетів вищих навчальних закладів лекція-концерт не є найпопулярнішою формою позааудиторної роботи зі студентами; аналіз практики засвідчує недостатню до неї увагу через тривалу підготовку, пов'язану із необхідністю забезпечити доступ кожного учасника до нової інформації, створити умови для публічного інструментального виступу, індивідуально підготувати кожного учасника, що потребує залучення значної кількості викладачів і студентів, налагодження репетиційного процесу та ін. Однак переваги такого заходу очевидні – студенти набувають професійних компетентностей, необхідних їм для роботи у школі. Учена О. Щолокова наполягає на необхідності організації навчального процесу таким чином, щоб він «... ґрунтувався за принципом спільності художньої освіченості студентів і їх художньо-педагогічної діяльності в школі» [3]. Г. Нейгауз вважав більш корисним методом публічної гри – «...метод придбання майстерності на основі стажу, повторності виконання» [1, с. 240–241]. О. Ростовський наголошує на спілкуванні з музикою в будь-якій формі, що вчить «...сприймати музику, розвиваючи вміння вслухатися в музику, роздумувати про неї» [2, с. 61]. Екстраполюючи висновки дослідників на лекцію-концерт, можна з упевненістю стверджувати, що проведення позааудиторних заходів сприяє збільшенню практичної

діяльності студента, створенню проблемно-пошукових ситуацій у розв'язанні ним різноманітних творчих завдань, стимулює його ініціативу й одночасно розвиває інструментально-виконавські навички, важливі для досягнення успіху в майбутній кар'єрі.

Лекція-концерт як специфічна форма навчання поєднує словесний (інформаційне повідомлення) і метод практичних дій (публічна гра, сценічний виступ). Її можна проводити для широкої слухацької аудиторії: батьків, викладачів, студентів з інших курсів і відділень, студентів-учасників заходу, які одночасно виступають й інструменталістами-виконавцями, й слухачами, й організаторами заходу. Афіша, розроблена спільно викладачем і студентами, має сповіщати про початок дійства.

Пропонуємо ознайомитись з організацією проведення лекції-концерту, структура якого складається з **двох частин**: 1) лекції (у рамках проекту «Українське музичне мистецтво в європейському співтоваристві»: інформаційне повідомлення на тему «Культурно-освітня програма з європейських студій»; *готувалася автором статті*); 2) концертного виступу (*викладача Т. Дорош та студентів її класу*).

Частина I. Лекція з демонстрацією відеоряду (фотографії, анімації, відеофрагменти пам'яток західноєвропейських країн, музичне оформлення). *Завдання*: надати інформацію про традиції та культуру європейських країн, спільність коренів із українським музичним мистецтвом. Матеріали лекції складено за власної участі в Програмі, яка відбувалася в листопаді 2014 р. за маршрутом: Варшава – Берлін – Париж – Брюгге – Брюссель – Кельн – Краків. Програма здійснена за ініціативи українських фахівців у сфері охорони здоров'я (м. Львова). Головна теза: кожна людина, позбуваючись хвороб, набуває можливості в духовному збагаченні. Духовне збагачення у ВНЗ забезпечується створенням доброзичливої атмосфери, залученням студентів до концертних виступів.

Наводимо стислу інформацію з виступу ведучого про відвідані міста й події.

Історичною пам'яткою **Варшави** є кафедральний собор Івана Хрестителя. Він є музеєм, де поховані видатні польські діячі, королі, президенти, варшавські архієпископи. Серед цих знаменитостей Ігнацій Падеревський – піаніст, композитор, дипломат, родом із Хмільницького району Вінницької області. Вищу освіту Ігнацій здобував у Варшавському музичному інституті, згодом став його викладачем по класу фортепіано. Падеревський залишився послідовним прихильником класичних традицій. Свою творчість пов'язував із польським композитором

та піаністом Ф. Шопеном. Шопен – автор великої кількості творів для фортепіано: етюдів, полонезів, прелюдій, балад, мазурок тощо. Використовуючи мелодії польських танців, він збагатив музику новими інтонаційними ритмами. Відомо, що Шопен похований на паризькому кладовищі, але серце польського піаніста покоїться у Варшаві, в костелі Святого Хреста. На центральній площі міста розташована будівля, у залі якої виступав із сольним концертом восьмирічний Федерік, ледве дістаючи до педалей інструмента.

Жителі міста вшановують пам'ять співвітчизників, загиблих у Варшавському повстанні проти нацистської Німеччини, яка окупувала Польщу 1 серпня 1939 р. Повстання проти загарбників почалося 1 серпня 1944 р., тривало 63 дні, до 4 жовтня, і було жорстоко придушене німцями: загинуло 20 тисяч бійців Армії Крайової (АК) і 200 тисяч цивільних мешканців, близько півмільйона змушені були покинути місто, а саму столицю Польщі нацисти перетворили на руїни...

1 листопада, коли католицька церква вшановує День усіх Святих, поляки відвідують своїх померлих родичів на кладовищі й запалюють поминальні свічки.

У центрі **Берліна** розташовано Гумбольдтський університет, названий на честь його засновника Олександра фон Гумбольдта. Учений поєднував навчальний процес із науково-дослідницькою роботою. На території закладу, у товщі землі, під склом, вбудовано багатоярусні порожні полиці для книг – мовчазне нагадування про злочин нацизму: 10 травня 1933 р. за наказом Геббельса співробітники і студенти університету взяли участь у спаленні книг Гете, Шиллера, Дж. Лондона та ін. Пророчими виявилися слова видатного німецького поета XIX ст. Генріха Гейне: «Де спалюють книги, почнуть спалювати людей».

Німці вшановують пам'ять російського композитора Михайла Глінки, автора багатьох романсів, п'єс для фортепіано, симфонічної увертюри «Ніч у Мадриді». Зберігається пам'ятна дошка на будинку центральної вулиці Берліна, де помер талановитий музикант. Михайло Іванович неодноразово бував в Україні, зокрема в Ніжині, Чернігові. Чернігівські міста надихнули композитора на написання опери «Руслан і Людмила» за однойменною поемою О. Пушкіна, де в характерах героїв поєднуються казкові та історичні риси.

Визначною спорудою Берліна є Бранденбурзькі ворота – символ об'єднання німців. У 2014 р. Німеччина святкувала 25-річчя падіння Берлінського муру, який розділяв Німеччину впродовж 28 років. Нині німецький народ разом відзначає Новий рік. Не менш популярним

є святкування Хелловін. Ця костюмована вечірка відображає язичницькі традиції.

У рамках освітньої програми з європейських студій відбувся візит до Бундестагу – парламенту Німеччини. На стінах Бундестагу зберігаються написи 1945 року. У 1995 році була проведена реставрація: кожна літера оброблена спеціальним розчином, щоб нащадки мали можливість побачити написи, залишені героями-переможцями. На стінах Рейхстагу українські воїни теж вписали свої імена.

Знайомство з романтичним **Парижем**. Це місто пов'язано з епохою короля Франції Людовика XIV, який у XVII ст. звертався до українських козаків по допомогу у визволенні французького порту від іспанських завойовників. Боротьбу очолив кошовий отаман Війська Запорізького Іван Сірко, який здобув блискучу перемогу над ворогом. Образ мужнього, сильного духом героя зображено в українській народній пісні «Та ой як крикнув же та козак Сірко», де постать мужнього лицаря ототожнюється з сизим орлом: «сизий орел по степу літає, аж то Сірко на конику виїжджає».

У Парижі є чудовий замок готичного стилю, який зберігає пам'ять про високоосвічену королеву українського походження Анну Ярославівну, доньку Ярослава Мудрого. Анна була в шлюбі з королем Франції Генріхом I, який не вмів ні читати, ні писати: на державних документах замість підпису ставив хрестик. На терени Франції Анна Ярославівна принесла найвищі досягнення культурних традицій України-Русі. У різні часи при княжих київських дворах книга цінувалася, переписувалася, перекладалася, були бібліотеки, архіви. На привезеній Анною з Києва Євангеліє присягали під час коронування всі наступні королі Франції. Ця традиція відродилася в незалежній Україні. Так, Пересопницьке Євангеліє – визначна рукописна пам'ятка староукраїнської мови та мистецтва XVI ст. – відіграє значну роль в офіційному церемоніалі: під час присяги Президента на вірність народові України Пересопницьке Євангеліє як найдорожчу духовну святиню кладуть поруч із Конституцією України та Актом проголошення незалежності нашої держави.

Найяскравішими сторінками історії французької культури є знамениті паризькі кабаре – «Мулен Руж» («Червоний млин»), «У кмітливого кролика», інтер'єр яких, починаючи з поч. XIX ст., залишається незмінним. Відвідувачі мають можливість не лише послухати чудову мову, що вражає своєю поетичністю, а й сатиричні куплети, французький шансон.

У Парижі відбулося знайомство з центром педагогічної методики Марії Монтесорі. Директор центру Елоїза

Вірт відзначила, що діти цього закладу привчаються працювати зі справжнім побутовим приладдям, розвивають зір, смак, нюх, слух, дотик, координацію рухів та здійснюють контроль за своїми діями. У центрі впроваджено навчальну програму «Музика і мозок», за якою в дітей розвивається слухова чутливість, здатність розпізнавати висоту звука, формуються поняття про високі й низькі, довгі та короткі звуки. Діти привчаються розрізняти їх, упізнавати напрям руху мелодії. Одночасно відбувається і розрізнення кольорів. Установлюється зв'язок між звучанням і кольором. Так само використовують дзвоники: сприймаючи звуки, дитині треба впорядкувати їх у поступово висхідному чи низхідному за висотою русі, не порушуючи послідовність звучання [4].

Знайомство з **Брюгге**. Це місто називають Венецією, оскільки багато будинків збудовано на воді. Пам'ятник парасолькам нагадує про високу вологість клімату. Місцева ратуша на центральній площі – це витончена будівля готичного стилю. Територія діючої лікарні приховує в собі таємниці середньовічної доби. Уся архітектура нагадує застигли звуки музики.

Брюссель – столиця Бельгії, столиця Європейського Союзу, де працює Європарламент. Вражає своїм розміром представлений макет будівлі Європейського парламенту. Це своєрідний орієнтир для тих людей, які мають вади зору: надається можливість не тільки торкатися, а й навіть обіймати цю модель, щоб усвідомити масштаби будівлі та визначитися з маршрутом.

У місті Брюсселі зведено пам'ятник Беллу Бартоку – угорському композитору, піаністу, музикознавцю-фольклористу. Барток називав Брюссель своєю другою батьківщиною. Науковець досліджував музичний фольклор багатьох країн, у т. ч. й українського. Обробка української народної пісні «Я купив на ярмарку ячменю» написана під впливом краси Закарпаття.

Наступне місто – **Кельн** (Німеччина) – продовжує лицарські культурні традиції середньовічної доби, пригоди та подвиги яких оспівані професійними акторами, співаками мінезингерами. Тут відбувається парад – хода розкішно вбраних німецьких лицарів з яскравими капелюхами, увінчаними пір'ями. Ця хода супроводжується урочистою грою на духових (труби, тромбони, валторни) інструментах і барабанах. У факельній церемонії персона лицарів уособлює не тільки образ воїна, а й музиканта.

Краків (Польща) зберігає традиції минулих часів. Із найвищої вежі Маріацького костелу цього дня звучить хейнал – сигнал тривоги, яким, за легендою, трубач сповіщав про загрозу, що насувалася під час татарської навали, щоб жителі Краківки встигли зачинити міську бра-

му. Але одного разу татарська стріла пробила горло трубачеві. Відтоді хейнал закінчується саме на тій ноті, на якій обірвалося життя воїна-героя. Це вшанування пам'яті загиблого музиканта. У літописах доби Київської Русі церковні дзвони також попереджали містян про наступ ворога, пожежу.

Частина II позааудиторного заходу – власне **концерт** – мав на меті залучити студентів до інструментального виконавства та представити слухачам найкращі зрізці музичного мистецтва різних композиторів.

У сценічній грі завжди панує особлива атмосфера, урочистий піднесений настрій виконавців, продовжуються художні традиції українського й світового музично-інструментального виконавства. Кожен із учасників намагався відтворити художній образ музичного твору, стиль, зберегти ритмомелодику, чарівну красу звука, звучність музичної мови, передати власні думки, почуття, розкрити свій внутрішній світ.

В організації концертного виступу важливим є уміння студентів збагачувати виступ мультимедійним супроводом (інтеграція різних видів мистецтв: екранного мистецтва та інструментального виконавства); адекватно відтворювати музичний образ твору. До студента, який брав участь у концертному виступі, висувалися вимоги: бути підготовленим до сценічної гри, що забезпечує успіх у слухачів; володіти навичками інструментального виконавства; уміти управляти своїми емоціями; продемонструвати свій рівень підготовки як майбутнього вчителя музичного мистецтва відповідно до державних вимог.

Відомим є вислів про те, що мистецтво – це мислення образами, це є особливістю музики як мистецтва звука. Під час сценічної гри виконавці намагалися відтворювати образи музичних творів. Так, «Полька» (С. Фостера) залучала слухачів до ритмів танцювальної музики. Народний танець, що демонструвався на екрані, співвідносив пластику хореографічної мови з ансамблевою грою виконавців (спільність досягалася у стрімких пасажах, динамічному розмаїтті). Звуки «Танго-Шампанське» (У. Гіллока) – на стакато легкі, стрімкі, хвилюючі, прекрасні, з переповненими через край позитивними емоціями – нагадали безперервний потік бульбашок чудового напою. Мелодія «Ніч у Мадриді» (Д. Малікова) ознайомила слухачів із специфічною природою іспанського танцю. Пунктирний, синкопований ритм відтворив складну музичну форму фламенко. Оркестровий супровід (мінус) у поєднанні з фортепіанною грою допоміг зобразити характер упевненої, завзятої танцюристки, яка розкриває свою пристрасть, здібність зачаровувати. Ніжна й світла мелодія Р. Паулса

(«Любов настала») у виконанні флейти (соло) нагадала про перше почуття, незабутнє кохання (відтворення пісенної мелодії відбувалось у плавності й злитості звукових переходів).

Отже, концертні номери можуть бути різноманітними за жанровими й стильовими ознаками, але доступні й цікаві і гравцям, і слухачам. Бажано, щоб у публічному виконанні брали участь не менше 6–7 музикантів. Але інструменталісти-виконавці повинні усвідомлювали, що концертний виступ є особливою формою діяльності музиканта, його закономірності слід враховувати не лише під час підготовки до сценічного виступу, а й упродовж усього часу вивчення музичного твору. Окрім того, варто знати про специфічне мислення та манеру поведінки на сцені, про особливу виконавську форму музичного твору саме для публічного виступу. Розуміння цих явищ сприятиме успішному досягненню художніх цілей у відтворенні музичного образу. Важливу роль у підтриманні концертного стану відіграє регулярність проведення таких виступів. Тоді концертне хвилювання буде природним, позбавленим негативних впливів, стресових ситуацій. Після концертного виступу, який не повинен перебільшувати запланованого часу (40 хв), учасники заходу мають проаналізувати, що вдалось донести до слухачької аудиторії, а що ні, виявити причини недоліків для подальшого їх уникнення.

Висновки. Основою організації проведення лекції-концерту є органічне поєднання навчально-виховної роботи та художньо-творчої діяльності студентів у позааудиторних заходах, який інтелектуально збагачує студентів, розвиває їхню здатність сприймати, аналізувати отриману інформацію, визначати свою роль у суспільстві, усвідомлювати, що кожна нація, кожен народ має свою мову, традиції, культуру, що вироблялися впродовж багатьох років. Саме за цими самобутніми ознаками, прикметами нас розпізнають не тільки в сьогоденні, а й в історичному минулому. Українці мають зберігати те, що об'єднує, зміцнює, розвиває, а не роз'єднує, послаблює наш народ.

Шляхи подальших досліджень полягають у пошуках нових, сучасних форм підготовки майбутніх педагогів-музикантів, що поєднують набуття студентами інструментально-виконавської майстерності й спілкування з педагогами, іншими студентами на мистецькі теми, та реалізації подібних форм у практику роботи з учнями в загальноосвітніх школах.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. *Нейгауз Г.* Об искусстве фортепьянной игры / Г. Нейгауз. – М. : Музыка, 1961. – 319 с.

2. *Ростовський О. Я.* Педагогіка музичного сприймання: навч.-метод. посібник / О. Я. Ростовський. – К. : ІЗМН, 1997. – 248 с.

3. *Щолокова О. П.* Формування художньої культури в процесі професійної підготовки педагога-музиканта // Українське музикознавство: Респ. міжвід. наук.-метод. посібник / Редкол. : Котляревський І. А. (голова) та ін. / О. П. Щолокова. – К. : Муз. Україна, 1990. – Вип. 25. – С. 150–155.

4. Ecole Montessori de Paris [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ecolemontessoriparis.fr.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2015 року

Дорош Т. Л. Лекція-концерт «Культурно-образовательная программа европейских студий»

Раскрыты особенности открытого внеаудиторного мероприятия со студенчеством вузов - лекции-концерта "Культурно-образовательная программа европейских студий". Предоставлены структура и информационный материал для распространения среди слушателей комплексных знаний о Европе: европейских достижений, культурных ценностей, их взаимосвязей с украинским музыкальным искусством. Рекомендации по организации и проведению мероприятия будут способствовать расширению представлений педагогов и студентов о многообразии форм, сочетающих внеаудиторную работу и концертные выступления.

Ключевые слова: лекция-концерт, европейские ценности, традиции, музыкальное искусство.

Dorosh T. Lecture-concert the «Cultural and educational program about European studios»

The main peculiarities of open extracurricular action with students of Higher Educational Establishments - lecture-concerts "Cultural and educational program of the European studios" are provided in this article. The structure and informative material for promoting among listeners complex knowledge about Europe including European achievements, cultural values, their interactions with Ukrainian musical art are presented. Recommendations in terms of organizing and holding this event will encourage teachers' and students' awareness of diversity of forms which unite extracurricular work and concert performances.

Keywords: lecture-concert, European values, traditions, musical art.